Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Zitting 1980–1981

15 836 Wijziging van artikel 240 van het Wetboek van Strafrecht en van enige andere bepalingen

Nr. 6

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1979–1980

MEMORIE VAN ANTWOORD
Ontvangen 12 januari 1981

ALGEMEEN DEEL

1. Strekking van het wetsontwerp

Het verheugt ons dat het ontwerp de waardering heeft ondervonden van de leden van de fractie van de P.v.d.A. Deze leden hebben erop gewezen dat het geruime tijd heeft geduurd alvorens het rapport van de adviescommissie tot een wetsvoorstel heeft geleid. Nadat de Hoge Raad eind 1978 een belangrijk arrest over deze materie had gewezen is in ieder geval het wetsontwerp met spoed voorbereid en een zo snel mogelijke indiening ervan bevorderd.

Het stemt ons tot voldoening dat deze leden de conclusie omtrent het onvoldoende blijken van algemene schadelijkheid van pornografie en het buiten de sfeer van de strafwet laten van het geschreven woord kunnen delen.

Deze leden vroegen tevens of er inmiddels recenter materiaal voorhanden is waaruit zou kunnen worden afgeleid dat er een positieve relatie is tussen het vrijlaten van pornografie en een daling van de seksuele geweldscriminaliteit. Wij vermelden het artikel van B. Kuchinsky onder de titel «The Effect of Easy Availability of Pornography on the Incidence of Sex Crimes: The Danish Experience», in Journal of Social Issues (1973, vol. 29, nr. 3, blz. 164 e.v.). Zijn conclusies (blz. 179–180) zijn dat het vrijlaten van pornografie geen duidelijke invloed heeft gehad op de frequentie van exhibitionisme en seksuele geweldmisdrijven tegen volwassen vrouwen. Volgens Kuchinsky heeft het vrijlaten waarschijnlijk wel bijgedragen tot een daling van het aantal gevallen van ontucht met minderjarigen.

Wij merken daarbij op dat het in die publikatie gaat om een onderzoek aangaande de situatie in Denemarken, en niet in Nederland. Niettemin lijken de vermelde conclusies ons in zoverre ook voor ons land niet zonder belang, dat een negatief effect van het vrijlaten van pornografie niet is geconstateerd. Zelfs al zou men de – overigens weloverwogen getrokken – positieve conclusie waartoe Kuchinsky komt inzake de daling van de ontucht met minderjarigen niet onmiddellijk voor Nederland durven overnemen, in ieder geval kan het ontbreken van negatieve indicaties op dit punt reserves die tegen het vrijlaten zouden bestaan wegnemen. Wellicht ten overvloede merken wij op dat het ontwerp niet op een wetenschappelijk gefundeerde veronderstel-

ling omtrent een verband tussen al dan niet vrijlaten van pornografie en het stijgen of dalen van de geweldscriminaliteit is gebouwd. Voldoende aanknopingspunten achten wij gelegen in het ontbreken van enig gezaghebbend bewijs dat een meer tolerante wetgeving op dit punt schade in de vorm van de bedoelde criminaliteit (of anderszins) zou meebrengen.

De leden, afkomstig uit de C.D.A.-fractie constateerden terecht dat wij de voorstellen van de adviescommissie zedelijkheidswetgeving goeddeels hebben overgenomen, en stelden voorts de vraag of wij aan de door ons vermelde opvattingen ook een eigen beschouwing over de achtergronden van het onderhavige vraagstuk kunnen toevoegen. Deze leden herinnerden aan de behandeling van de Justitiebegroting 1980, waarbij de bescherming van de zwakkere in de samenleving als toetsingselement naar voren kwam.

Hoewel wij ons in het algemeen hebben kunnen vinden in de uitgangspunten van de adviescommissie zedelijkheidswetgeving en dit ook hebben doen blijken in de memorie van toelichting op het ontwerp, hebben wij over de grondslagen van het wetsvoorstel onze eigen gedachten weergegeven in die toelichting (blz. 6, tweede volle alinea). Wij hebben erop gewezen dat het bij deze materie niet alleen gaat om een afweging tussen de vrijheid van meningsuiting van de één en het recht van de ander om van bepaalde uitingen verschoond te blijven, maar dat ook centraal staat de bescherming van de zwakkere. Wat dit laatste betreft hebben wij uitdrukkelijk gewezen op de zorg voor de jeugdigen, waar het accent ligt op de bescherming van de opgroeiende mens tegen misbruik van diens zwakkere positie. De bescherming van de zwakkere in de samenleving vormt dus een van de grondslagen van het ontwerp. Men zou voorts kunnen stellen, dat ook degene die ongewild wordt geconfronteerd met pornografie zich – door de situatie – in een zwakkere positie bevindt, en dat dit een van de redenen is waarom de strafwetgever dient op te treden.

Een hoofdbeginsel van het ontwerp, zoals wij dat hebben bedoeld weer te geven, is dus de beschermingsgedachte. Deze behoort naar onze opvatting de leidraad te zijn bij beschouwingen over de zedelijkheidswetgeving in het algemeen. De mitigering, die aan de hand van de gewijzigde opvattingen over de zedelijkheid thans op haar plaats is, wordt gevormd door de gedachte dat de vrijheid van de één niet behoeft te worden beknot, indien redelijkerwijs niet gezegd kan worden dat door die beperking aan een zwakkere bescherming wordt geboden. Deze mitigering laat dus het beginsel van de wenselijkheid van bescherming, waar deze gerechtvaardigd of zelfs geboden is, onverlet. Het gaat hierbij niet om een negatieve, betuttelende, doelstelling van de wetgever, maar om een positieve, aan de beschermende functie van de overheid beantwoordende visie.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen voorts een verduidelijking omtrent de wijze, waarop in het wetsvoorstel de vrijheid van geweten en godsdienst gestalte heeft gekregen. Het zal duidelijk zijn dat het wetsvoorstel geen bepalingen bevat die zich met het specifieke terrein van de uitoefening van de godsdienst bezighouden. Bedoeld is de vrijheid die ieder mens heeft om zijn overtuiging – van godsdienstige of levensbeschouwelijke aard – te beleven. Hiervan uitgaande menen wij dat die vrijheid in het ontwerp gestalte heeft gekregen, en wel in tweeërlei zin. Enerzijds kan de uitoefening van die vrijheid niet los worden gezien van de vrijheid van meningsuiting in het algemeen. Anderzijds – en hier wordt het verband met de vrijheid van godsdienst en geweten nog meer relevant – is de bescherming die met name wordt geboden tegen onverhoedse confrontatie mede bedoeld om diegenen te ontzien, die op grond van godsdienstige overtuiging of geweten zich bezwaard voelen door de kennisname met bepaalde uitingen. Dat geldt ook voor degenen die hun opvattingen omtrent de opvoeding van hun kinderen gerespecteerd wensen te zien. De bescherming die de strafwet zal blijven geven is er dus mede op gericht om de vrijheid van godsdienst en geweten met de nodige waarborgen te omgeven.

Het verheugt ons dat de leden van de V.V.D.-fractie de uitgangspunten van het ontwerp delen. Over de sinds het uitbrengen van het rapport van de adviescommissie verstreken tijd is aan het begin van deze memorie reeds het nodige gezegd. Wij zullen de opmerkingen van deze leden, die zij op de onderdelen van het voorstel maakten, in de navolgende delen van de memorie bespreken.

De instemming met de grondslag van het ontwerp, uitgesproken door de leden van de fractie van D'66, schenkt ons voldoening. Deze leden merkten voorts op geen behoefte te hebben aan een afzonderlijk hoofdstuk «seksuele delicten» in het Wetboek van Strafrecht. Uit het ontwerp blijkt dat wij – met de adviescommissie zedelijkheidswetgeving, verwezen zij naar § 3 van hoofdstuk I van het rapport – niet van die gedachte zijn uitgegaan. Overigens is dit een onderwerp, dat later in breder verband de aandacht kan verkrijgen bij de bespreking van het eindrapport van de commissie. Het verheugt ons dat deze leden ook vanuit hun visie op de zin van deze strafbepalingen zich met de strekking van het ontwerp konden verenigen.

De leden van de C.P.N.-fractie hebben gevraagd of een formulering als «aanstotelijk voor de eerbaarbeid» niet het gevaar van willekeurige toepassing oproept, en meenden dat de rechter gelet op de veranderende maatschappelijke opvattingen in een vreemde positie wordt geplaatst.

Wij brengen in herinnering dat wij op deze vraag uitvoerig zijn ingegaan in onderdeel 3 van de memorie van toelichting op dit wetsvoorstel (blz. 9–11). Dat de formulering «aanstotelijk voor de eerbaarheid» een zekere ruimte laat tot interpretatie door de rechter is juist, maar een dergelijke formulering is in deze materie niet alleen onvermijdelijk, maar heeft ook niet te veronachtzamen voordelen. Indien men het bedoelde element van het strafbaar feit concreet zou omschrijven – gesteld al dat dit mogelijk zou zijn, hetgeen wij zeer sterk betwijfelen – zou daarmede de beoordeling van het ongewenste van de gedraging door de wetgever worden vastgelegd. Juist indien – zoals ook deze leden betoogden – de opvattingen daaromtrent zich wijzigen, verdient het de voorkeur om die weg niet te volgen. Naar onze stellige overtuiging kan aan de rechter de taak worden toevertrouwd om te toetsen of een inhoud, die aan de bepaling volgens vroegere rechtspraak is gegeven, nog aan de bestaande opvattingen voldoet, of dat deze dient te worden aangepast. Zoals reeds in de memorie van toelichting is vermeld heeft ook de Hoge Raad zelf te kennen gegeven dat het begrip voor de rechter niet onhanteerbaar is.

2. De bescherming van de jeugd (voorgesteld artikel 240a W.v.Sr.)

De leden van de fractie van de P.v.d.A. hebben opgemerkt, dat het in artikel 240a voorgestelde en uit de Wet op de filmvertoningen overgenomen criterium van de schadelijkheid voor de jeugd zich niet beperkt tot elementen van seksuele aard, en wezen daarbij op het gewelddadig karakter van het te vertonen materiaal, met name op afbeeldingen of voorwerpen van sadomasochistische aard, welke volgens deskundigen schadelijk zouden zijn voor kinderen. Deze leden vroegen waarom de memorie van toelichting dit aspect van de schadelijkheid niet nader uitwerkt, en of mag worden aangenomen dat naar onze bedoeling het voorgestelde artikel 240a evenzeer slaat op geweld, los van de seksuele context, ongeacht de plaatsing van het artikel in de titel, genaamd: misdrijven tegen de zeden.

Om met de laatste vragen te beginnen: wij hebben in de memorie van toelichting (blz. 7, vierde volle alinea) duidelijk doen uitkomen, dat wij onder het criterium van het voorgestelde artikel 240a, in navolging van de Wet op de filmvertoningen, het geweld willen begrijpen. Wij hebben gesteld dat wij dit een voordeel achten, en hebben erop gewezen dat het uit een oogpunt van jeugdbescherming voordelen heeft dit ruime criterium te gebruiken: het gaat immers om de bescherming van de jeugd tegen schadelijke invloeden.

Inderdaad wordt, zoals deze leden terecht opmerkten, hiermee een element in de delictsomschrijving geïntroduceerd, dat niet, of niet uitsluitend kan worden gerekend tot de seksuele context. Dat het opschrift van de titel, waarin de bepaling komt te staan, «de zeden» betreft is naar onze opvatting geen beletsel. De titel omvat ook andere bepalingen dan van seksuele aard.

Ook in ander opzicht is het aanbevelenswaardig in artikel 240a geen scherp onderscheid te maken tussen geweld van seksuele aard en geweld zonder meer. Zulk een grens zal namelijk in de praktijk uiterst moeilijk te trekken zijn. Het is ook daarom dat wij niet specifiek zijn ingegaan op het door deze leden genoemde aspect van de afbeeldingen of voorwerpen van sadomasochistische aard. Voldoende richtsnoer is naar onze overtuiging dat de bepaling zich richt tegen invloeden, die, hetzij door het seksuele aspect, hetzij door het geweldsaspect, hetzij door een combinatie of wisselwerking van beide aspecten, schadelijk zijn te achten voor een goede ontwikkeling van jeugdige personen. Welke benaming naar deskundig oordeel die invloed moge hebben is daarbij zeker niet zonder betekenis, maar voor de omgrenzing van de strafbepaling niet doorslaggevend.

Deze leden vroegen voorts of er recenter onderzoekmateriaal dan waarover de adviescommissie kon beschikken voorhanden is, dat enig inzicht geeft in de mogelijke schadelijke invloed van pornografie op personen beneden zestien jaar. Vermeldenswaard achten wij het onderzoekrapport 19 van het NISSO, getiteld «Sex-uitbeelding en sex-verbeelding», van dr. mr. C. J. Straver, oktober 1977 (met aan het slot een uitgebreide lijst van nadere literatuur), later samengevat en bewerkt uitgegeven als «Kijken naar sex», Van Loghum Slaterus, 1980. Het rapport bevat een overzicht van buitenlands en Nederlands onderzoek en literatuur, dat van belang kan zijn voor de door deze leden gestelde vraag omtrent een schadelijke invloed van pornografie, met name ten aanzien van jeugdigen. Hoewel uit het literatuuronderzoek niet blijkt, dat het zien van pornografie een aanzienlijke uitwerking heeft op het seksueel gedrag in het algemeen, wordt wel geconstateerd (blz. 107 e.v.) dat seksueel-agressief materiaal invloed kan hebben op het gedrag. Deze gegevens zijn weliswaar niet specifiek uitgewerkt met het oog op de mogelijke schade voor jongeren, maar zijn niet zonder belang voor de inhoud van de voorgestelde strafbepaling, met name voor de ruimere strekking ervan, die – evenals de Wet op de filmvertoningen – reeds de uitbeelding van geweld betreft.

De leden, afkomstig uit de C.D.A.-fractie, hebben gevraagd waarom het criterium van de Wet op de filmvertoningen in het voorgestelde artikel de plaats inneemt van het begrip «aanstotelijk voor de eerbaarheid». Zij stelden de vraag of dit laatste begrip uit een oogpunt van eenheid van wetgeving geen voorkeur zou verdienen, en of mogelijke schade wel een hanteerbaar criterium is, gelet op de opmerking van de adviescommissie dat van schadelijkheid onvoldoende is gebleken. Zij vroegen voorts of wij met die opmerking instemmen, en of in geval van inbreuk op de bepaling de toegebrachte schade moet worden aangetoond.

In de memorie van toelichting op het wetsvoorstel (blz. 7) hebben wij de redenen aangegeven, die het wenselijk maken dat, althans voor zover het de voorgestelde bepaling ter bescherming van de jeugd betreft, wordt aangesloten bij het criterium van de Wet op de filmvertoningen. Wij hebben gewezen op de consistentie, die er dient te bestaan tussen de bepalingen die een preventieve bescherming van jeugdigen beogen en de strafbepalingen, welke in die bescherming langs regressieve weg willen voorzien. Wij hebben in dat verband het gemeenschappelijk uitgangspunt van beide regelingen genoemd, nl. dat niet langer wordt uitgegaan van de gedachte dat er een *algemeen* verbod van bepaalde uitingen zou moeten blijven bestaan. Wij hebben voorts uiteengezet dat het criterium van de schadelijkheid zelf zeer goed overeenkomt met de **doelstelling**, die het ontwerp met het oog op de bescherming van de jeugd heeft. Wij hebben erop gewezen dat het criterium meer dan dat van de aanstotelijkheid voor de eerbaarheid is toegesneden op

de beïnvloeding van de jeugd, en bovendien het voordeel heeft dat het niet beperkt is tot uitingen van seksuele aard maar ook betrekking heeft op andere factoren – zoals het geweld – die voor de ontwikkeling van de jeugd schadelijk kunnen zijn. Ten slotte hebben wij het argument aangevoerd, dat het wetsvoorstel in een goede afstemming van repressieve controle (de strafwet) en preventief toezicht (de jeugdfilmkeuring) voorziet.

Uit het vorenstaande moge duidelijk blijken dat de doelstelling van de bepaling ter bescherming van de jeugd niet dezelfde is als die van de voorgestelde bepaling ter bestrijding van onverhoedse confrontatie: zij is gericht op bescherming van een bepaalde groep (de jeugd) tegen schadelijke beïnvloeding en is niet toegesneden op een notie omtrent niet-aanvaardbaarheid van bepaalde uitingen voor sommigen, die leidt tot bescherming tegen ongewilde confrontatie en die aansluit bij het begrip aanstotelijkheid. Er is dus een duidelijk verschil in ratio en reikwijdte van de twee strafbepalingen. Dit heeft tot gevolg dat het oogmerk van eenheid van wetgeving hier niet aan de orde is; het is juist gewenst dat het onderscheid in doel en omvang van de bepaling in een verschil in terminologie tot uitdrukking komt.

Wij menen dat het criterium, inhoudende dat vertoning schadelijk is te achten voor jeugdigen, hanteerbaar is. Het functioneren van de bestaande jeugdfilmkeuring is daarvoor reeds voldoende aanknopingspunt. Wij vertrouwen dat ook de strafrechter met het begrip zal kunnen werken. De door deze leden aangehaalde opmerking van de adviescommissie, dat van schadelijkheid onvoldoende is gebleken, moet in haar context worden gelezen en in verband worden gezien met de nadere beschouwingen die de commissie juist aan het aspect van de bescherming van de jeugd heeft gewijd. Op blz. 12, linkerkolom (aan het begin van § 2) heeft de commissie uiteengezet dat haar van een *algemene* schadelijkheid van pornografie (dat wil zeggen een schadelijke invloed op een ieder, ongeacht de leeftijd) niet was gebleken. Daarom meende de commissie dat het *algemeen* verbod, verwoord in het bestaande artikel 240, niet moet worden gehandhaafd. Wat de bescherming van jeugdigen betreft (zie blz. 12, rechterkolom) heeft de commissie zich duidelijk uitgesproken over «de bij hun ontwikkelingsfase passende grotere ontvankelijkheid voor beïnvloeding», over een «wenselijke terughoudendheid tegenover jonge mensen», en over «het risico van schade». De commissie dacht met deze stelling aan een schadelijke beïnvloeding van jeugdigen door kennisneming van pornografie in de vorm van afbeeldingen of voorwerpen.

Ook wij huldigen dat standpunt. Wij hebben als een van de grondslagen van het ontwerp genoemd de bescherming van de opgroeiende mens tegen misbruik van diens zwakkere positie, en daarbij op het oog gehad de mogelijkheid van schade, met name in de zin van een nadelige beïnvloeding van de ontwikkeling van een jeugdige.

De vraag of die schade zal moeten worden aangetoond vindt zijn beantwoording in de formulering van het criterium: de wet zal verlangen dat de rechter, wil er sprake zijn van een strafbaar feit, tot de overtuiging is gekomen dat de vertoning van de afbeelding of het voorwerp «schadelijk is te achten» voor de jeugdige. In die formulering is een beoordelingsmarge ingebouwd, welke de rechter in staat zal stellen tot een beslissing te komen aan de hand van zijn oordeel omtrent het risico van schade, een oordeel dat eventueel reeds kan worden gebouwd op verklaringen van ter zake deskundigen. De voorgestelde bepaling vereist niet dat het bewijs wordt geleverd van bij voorbeeld psychische schade. Dat zou ook een voorwaarde zijn waaraan zelden of nooit zou kunnen worden voldaan, reeds om deze reden dat de schadelijke gevolgen van een nadelige invloed op de ontwikkeling van een jeugdig persoon waarschijnlijk eerst later aan het licht zullen komen.

Deze leden stelden voorts de vraag in hoeverre de verantwoordelijkheid van ouders c.q. opvoeders in de bejegening van de jongere in deze materie een rol speelt.

De strafwet kan zich hier, dat ligt voor de hand, alleen bezighouden met de strafbedreiging van degene van wie de nadelige invloed uitgaat. De bescherming, die de strafbepaling aldus beoogt te bieden, is uiteraard geen

vervanging van de positieve invloed die ouders c.q. opvoeders in deze op hun kinderen kunnen uitoefenen. De strafwet kan slechts in zoverre een aanvullende bescherming geven, dat zij kan ingrijpen in situaties, die ook voor de meest oplettende ouder of opvoeder niet steeds te beïnvloeden zijn.

Ten slotte vroegen deze leden op welke wijze jeugdige personen, en niet alleen zij, beschermd zijn tegen het deelnemen in de produktie van pornografisch materiaal. Wij nemen aan dat deze leden doelen op handelingen met volwassenen en jeugdigen, die als ontoelaatbaar dienen te worden gekenschetst. Het antwoord op de vraag luidt dan dat zulk gedrag evenals niet in publikaties weergegeven ontoelaatbaar gedrag van seksuele aard wordt tegengegaan door middel van de strafbepalingen inzake de zwaardere zedendelicten. Wij noemen de artikelen 242 e.v., waarvan de artikelen 244, 245, 247, 249 en 250 speciaal het oog hebben op misdragingen tegenover jeugdigen. Een bepaling als artikel 247 betreft onder andere het geval dat een jeugdige wordt verleid tot het plegen of dulden van handelingen van ontuchtige aard, die – in het door deze leden bedoelde geval – het onderwerp zijn van pornografische afbeeldingen.

De leden van de C.P.N.-fractie hebben gevraagd, op grond van welk criterium wij menen dat bepaalde afbeeldingen en voorwerpen al dan niet schokkend zijn voor jeugdige personen, en op welke wijze de rechter moet bepalen dat de vertoning daarvan schadelijk is te achten voor jeugdigen. Wij wijzen er in de eerste plaats op dat de term «schokkend», door deze leden gebruikt, meer verband houdt met het criterium «aanstootgevend», dat in de voorgestelde bepaling tegen ongewilde confrontatie wordt gehanteerd, dan met de norm van het onderhavige artikel, waar het erom gaat, of het materiaal schadelijk is te achten voor jeugdigen. Wat nu de inhoud van dit laatste begrip betreft willen wij nog eens wijzen op de relatie met de Wet op de filmvertoningen: evenals in die wet zal men ervan uit moeten gaan dat het mogelijk is, zo nodig met inschakeling van o.m. psychologen, artsen, pedagogen, een oordeel te geven over de redelijkerwijs te verwachten schadelijke invloed van het materiaal op jongeren. De rechter kan zich dus bij het vormen van dit oordeel doen bijstaan door ter zake deskundigen.

Deze leden vroegen voorts of wij over wetenschappelijke gegevens beschikken die erop wijzen dat een en ander schadelijk zou zijn. Zoals wij in de memorie van toelichting hebben uiteengezet is de strafbepaling gebaseerd op het advies van de commissie zedelijkheidswetgeving. De commissie, die uit deskundigen was samengesteld en die bij haar werkzaamheden acht heeft geslagen op hetgeen aan wetenschappelijke gegevens voorhanden was, heeft unaniem aanbevolen de strafrechtelijke bescherming van de jeugd te handhaven, zij het in gewijzigde vorm. Deze aanbeveling van de commissie steunde weliswaar niet op een onomstotelijk wetenschappelijk bewijs van schadelijkheid van pornografische afbeeldingen en voorwerpen, maar was wel gebaseerd op de mening, dat mag worden aangenomen dat jeugdige personen meer ontvankelijk voor zulk materiaal zullen zijn dan ouderen, en dat in verband met het risico van schade een strafrechtelijke bescherming op haar plaats is. Wij hebben dit oordeel tot het onze gemaakt en een wetsvoorstel van die strekking bevorderd.

Deze leden betoogden dat in de toelichting terecht is geconstateerd dat het risico van schade bij geschriften niet aanwezig is, maar meenden dat onduidelijk is waarom dat risico bij afbeeldingen en voorwerpen wel bestaat. Ook wat dit punt betreft menen wij ten eerste te moeten verwijzen naar het deskundig oordeel van de commissie. Ook wij menen dat de invloed van afbeeldingen en voorwerpen op degene die ermee wordt geconfronteerd groter is dan de kennisneming van geschriften. Wij hebben voorts ook wat dit betreft willen aansluiten op de Wet op de filmvertoningen en de reikwijdte van de strafbepaling niet groter willen maken dan met het oog op het risico van schade noodzakelijk wordt geacht.

Deze leden hebben zich ten slotte afgevraagd welke consequenties de artikelen hebben voor kunstuitingen, waarbij erotische gevoelens manifest wor-

den. Het zal deze leden bekend zijn dat ook in het verleden bij de toepassing van strafbepalingen als deze rekening is gehouden met de vraag of er sprake was van een kunstuiting. Wij nemen aan dat die vraag ook bij de toepassing van de voorgestelde bepalingen – indien het gaat om afbeeldingen of voorwerpen van artistieke waarde – onder ogen zal worden gezien. Wij menen dat het antwoord op die vraag van gewicht kan zijn voor het oordeel van de rechter of een uiting schadelijk is te achten voor jeugdige personen. Wij willen echter niet zover gaan dat op dit punt een onbeperkte uitsluiting van de strafbaarheid bij voorbaat zou vaststaan. Men kan zich het geval denken dat aan een uiting weliswaar een zekere artistieke waarde niet kan worden ontzegd, maar dat men de kennisneming ervan door jeugdigen of kinderen nog niet onbeperkt zou willen vrijlaten. Dit is naar onze overtuiging een vraag, die door de rechter van geval tot geval dient te worden beoordeeld.

3. De ongevraagde of ongewilde confrontatie (voorgesteld artikel 240 W.v.Sr.)

Het gaf ons voldoening dat de leden van de fractie van de P.v.d.A. zich konden vinden in de beperkte strafbaarstelling, neergelegd in het voorgestelde artikel 240. Deze leden lieten wel blijken moeite te hebben met de beperking tot de eerbaarheid, terwijl het opdringen via agressieve reclame buiten de strafbepalingen blijft, hoewel dit evenzeer het privéleven kan aantasten.

Wij willen erop wijzen dat het rechtsgoed dat in de voorgestelde bepaling wordt beschermd niet geheel overeenkomt met dat van de privacy, al erkennen wij dat dit element ook hier een rol kan spelen. Het gaat in deze bepaling in de eerste plaats om de eerbiediging van een overtuiging, die bij mensen die niet van bepaald materiaal kennis willen nemen, leeft. Weliswaar kan er een begrijpelijke weerzin bestaan tegen bepaalde soorten van reclame, maar men dient zich af te vragen of dit een bescherming van de strafwetgever rechtvaardigt; niet iedere vorm van hinder is zodanig dat de strafwetgever dient in te grijpen. In de onderhavige bepaling gaat het om een belang van zodanige waarde, dat een strafbepaling op haar plaats is. Wij wijzen er in dit verband ook op dat bepalingen die het recht van meningsuiting raken, in artikel 10 van het Verdrag van Rome aan in die verdragsbepaling limitatief aangegeven beperkingen zijn onderworpen. De verdragsbepaling staat een bepaling als de hier voorgestelde toe, hetgeen een bevestiging betekent van hetgeen wij in het vorenstaande betoogden omtrent het hier te beschermen belang. Overigens is de bescherming tegen bepaalde vormen van reclame wel een onderwerp dat buiten de reikwijdte van dit wetsvoorstel ligt.

Het verheugt ons dat deze leden de schrapping van artikel 451bis toejuichten. Zij vroegen voorts, of wij kunnen aantonen dat het in ons voorstel wel gehandhaafde artikel 451 werkelijk onmisbaar is om baldadigheid tegen te gaan, en of het gestelde doel niet kan worden bereikt door het hanteren van andere wetsbepalingen.

Het gaat hier om een bepaling inzake overtredingen van lichte aard: dat blijkt reeds uit de strafpositie die beperkt is tot hechtenis van ten hoogste drie dagen of geldboete van ten hoogste dertig gulden. Het bewijs van de onmisbaarheid van een dergelijke bepaling is niet zo eenvoudig, omdat hier uiteraard kleine belangen in het geding zijn. Bij nadere overweging zijn ook wij tot de slotsom gekomen dat aan de bepaling geen wezenlijke behoefte meer bestaat. Voor zover het gaat om bestrijding van baldadigheid kunnen plaatselijke bepalingen die bij voorbeeld bekladden van muren of ordeverstoring tegengaan voldoende soelaas bieden. Wij hebben daarom in de nota van wijzigingen de intrekking van artikel 451 opgenomen.

De leden van de C.D.A.-fractie hebben erop gewezen dat wij wat het begrip «aanstotelijk voor de eerbaarheid» betreft de recente rechtspraak van de Hoge Raad hebben gevolgd, waarin de opvatting naar voren komt dat voor ingrijpen door de strafwet geen plaats is indien niet is gebleken dat het

publiek ongewild wordt geconfronteerd met pornografisch materiaal. Deze leden vroegen of inderdaad elke uiting van pornografie voor ons toelaatbaar is, en of wij geen grens zien, bij overschrijding van welke de menselijkheid zozeer wordt geschonden of onteerd, zowel door de voorstelling als de produktie, dat de overheid dient op te treden.

De vraag die deze leden aan de orde hebben gesteld is belangwekkend en heeft in wezen betrekking op de mate, waarin de overheid een moreel oordeel over de aard van bepaalde uitingen dient neer te leggen in strafbepalingen die de kennisname van die uitingen ook beperken ten aanzien van personen, die deze kennisname wel wensen. In onze voorstellen hebben wij die vraag ontkennend beantwoord omdat wij de opvatting huldigen, dat in het geval waarin het niet gaat om de bescherming van degenen die in een zwakkere positie verkeren, de wetgever een bepaald oordeel over de inhoud van uitingen niet dient te laten prevaleren boven de te respecteren opvattingen van degenen die van het materiaal wensen kennis te nemen. Dit impliceert uiteraard niet dat wij altijd de inhoud en de productie van bepaalde uitingen zouden toejuichen; de kernvraag is of de strafwet zich in alle gevallen daartegen moet keren. Met de adviescommissie zedelijkheidswetgeving menen wij dat niet zover moet worden gegaan. Op de productie van pornografisch materiaal zijn wij in onderdeel 2 reeds ingegaan.

Hiermede verband houdt ook de gedachte die deze leden hebben geopperd om het begrip eerbaarheid te vervangen door menswaardigheid en daarmede het denken en de praktijk op dit terrein een wending in de richting van meer eerbied voor de mens te geven.

Gaarne stemmen wij in met de bedoeling van deze leden om de menswaardigheid te benadrukken. Ook wij zouden het toejuichen indien – ook in uitingen die de seksualiteit betreffen – de waardigheid van de mens voorop staat en wordt gerespecteerd. De vraag die hier onder ogen moet worden gezien betreft echter de wijze waarop en de mate waarin de wetgever dient op te treden. Ook al is de menswaardigheid een uiterst belangrijk en te respecteren goed, wij menen dat zij in ieder geval niet de basis dient te zijn van een verbod tot kennisneming van bepaalde uitingen, en evenmin als de algemeen criterium inzake de toelaatbaarheid van die uitingen dienst kan doen. Het gevaar ontstaat dan dat juist door de moeilijk te omgrenzen inhoud van het begrip menswaardigheid – althans om als criterium in een strafbepaling dienst te doen – de strafwet een minder goede waarborg zou geven in de gevallen waarin zij ook naar ons oordeel in ieder geval wèl moet kunnen functioneren, nl. ter bescherming van degenen die in een zwakkere positie verkeren. Met alle sympathie voor de bedoeling die aan de gedachte van deze leden ten grondslag ligt menen wij dat zij niet goed is in te passen in de beperkte opzet enerzijds en het streven naar duidelijkheid anderzijds, die wij met dit wetsvoorstel beogen.

De leden van de C.D.A.-fractie hebben er ten slotte op gewezen dat het voorgestelde artikel 240 niet mede uitingen van geweld betreft en verzochten ons nader toe te lichten dat het tonen van geweld aan ouderen geen constateerbare schade kan berokkenen.

Wij herinneren eraan dat wij in de memorie van toelichting hebben geschreven, dat het moeilijk, zo niet ondoenlijk is een algemeen criterium te vinden, dat een scheidslijn maakt tussen geweld dat aanstoot zou kunnen geven, en geweld waarvan de vertoning in alle gevallen maatschappelijk aanvaardbaar is. Het gaat er bij het voorgestelde artikel 240 dus om de vraag, in hoeverre de vertoning van geweld *aanstoot* kan geven, en niet om de mate van *schadelijkheid,* die het criterium vormt bij het artikel 240a, dat de bescherming van de jeugd op het oog heeft. Wat dat eerste criterium betreft zijn wij – in navolging van de adviescommissie – van mening dat onvoldoende aanknopingspunt is te vinden voor de veronderstelling, dat er van bepaald materiaal – waaronder ook uitingen van geweld – een zodanige een ieder treffende, schadelijke invloed zou kunnen uitgaan, dat deze door middel van strafbepalingen zou moeten worden bestreden. Het voorgestelde artikel 240 bevat daarom geen criterium dat het oog heeft op de schade-

lijkheid van het materiaal, maar hanteert het begrip aanstoot, waarmede ook tot uitdrukking is gebracht dat het niet gaat om de schade die zou kunnen worden toegebracht, maar om de inbreuk op de te respecteren gevoelens van bepaalde groepen personen. De relatie tussen die mogelijkheid van aanstoot en de vertoning van geweld is naar onze mening zodanig onzeker, althans onvoldoende te bepalen, dat wij om die reden – naast de andere die wij in de toelichting hebben vermeld – hebben afgezien van een uitbreiding van het artikel tot uitingen van geweld.

De leden van de fractie van D'66 hebben erop gewezen dat in de memorie van toelichtingen als voorbeelden van voor het openbaar verkeer bestemde plaatsen – onder andere – zijn genoemd parken, duinen, stranden e.d., terwijl het rapport van de adviescommissie van die plaatsen zegt dat zij niet altijd waarneembaar zijn vanaf voor het openbaar verkeer openstaande plaatsen, zoals de openbare weg en dus dienen te worden aangeduid als «andere openbare plaatsen», waaronder mede worden begrepen musea, theaters, winkels e.d. Hoewel deze leden onze definitie konden volgen vroegen zij of juist ten behoeve van het op blz. 14 van de memorie van toelichting besproken nudisme een andere indeling zinvol is, aangezien het – aldus deze leden – duidelijk is dat de openbare weg, postkantoren en stations e.d. geen voor nudisme geëigende plaatsen zijn, en parken, duinen en stranden, alsmede sommige andere openbare plaatsen zoals zwembaden, sauna's, sporthallen wèl, in tegenstelling tot musea, winkels en theaters die niet voor beoefening van nudisme in aanmerking komen.

De constatering van deze leden, dat het ontwerp aan het begrip «plaats, voor het openbaar verkeer bestemd» een andere omlijning geeft dan de adviescommissie deed, is juist. Naar onze overtuiging zijn stranden, parken en duiden, voor zover ze openbaar zijn, tevens te beschouwen als voor het openbaar verkeer bestemde plaatsen. Wij hebben op blz. 10 van de memorie van toelichting die plaatsen omschreven als «die openbare plaatsen, welke men in het normale verkeer betreedt». Deze omschrijving voldoet niet alleen aan hetgeen men naar algemeen gebruik daaronder verstaat, maar is ook toegesneden op de strekking van de onderhavige bepalingen: het gaat erom dat van degene, die aan het normale verkeer deelneemt, niet gezegd kan worden dat hij redelijkerwijs kan verwachten geconfronteerd te worden met bepaalde uitingen. Aan deze omschrijving voldoen, naast de openbare weg en postkantoren, stations e.d. stellig ook plaatsen als stranden, parken en duinen. Wie daar bij voorbeeld wandelt, verkeert in feite in dezelfde situatie als de voetganger op een openbaar voetpad of op straat. Wij huldigen dezelfde opvatting bij het voorgestelde artikel 239, omdat wat dit betreft de situatie gelijk is aan die waarop het ontworpen artikel 240 het oog heeft. Het lijkt ons ook voor de eenheid van begrippen in het wetboek gewenst dat de omschrijving van hetzelfde begrip in de ene bepaling dezelfde is als in de andere. Van belang is wel, dat in het ontwerp met het oog op de beoefening van het nudisme, anders dan in het advies van de commissie, geen onderscheid behoefde te worden gemaakt tussen voor het openbaar verkeer openstaande plaatsen en andere openbare plaatsen. De commissie was van mening dat het nudisme alleen beoefend zou mogen worden op openbare plaatsen, indien een verbod tot toegang voor personen beneden de leeftijd van 16 jaar zou zijn verzekerd. Wij hebben op dit punt het advies van de commissie niet gevolgd omdat wij menen dat een voorbehoud betreffende leeftijd niet moet worden gemaakt inzake een vorm van recreatie, die niet zelden in gezinsverband wordt beoefend. Wij hebben daarom voorgesteld aan artikel 239 die betekenis te geven, dat het nudisme, mits beoefend op daartoe door de overheid bestemde plaatsen, niet onder het begrip «schennis van de eerbaarheid» zal kunnen vallen. Indien dus een plaats door de overheid als voor nudisme bestemd is aangewezen is reeds straffeloosheid verzekerd en behoeft dus met het oog daarop geen nader onderscheid te worden gemaakt tussen «voor het openbaar verkeer openstaande plaatsen» en «andere openbare plaatsen». Ook in laatstgenoemde gevallen zou dus

straffeloosheid zijn verzekerd door het – gelet op de van overheidswege gegeven bestemming – ontbreken van «schennis». Voor die straffeloosheid is het behoren van zulke etablissementen tot de categorie «andere openbare plaatsen» geen afdoende oplossing in het systeem van artikel 239, omdat daarvoor nodig is dat de toegang aan jeugdigen is ontzegd.

4. De schennis van de eerbaarheid (artikel 239 W.v.Sr.)

Het verheugt ons dat de leden van de fractie van de P.v.d.A. konden instemmen met het op beperkte wijze handhaven van de bepalingen inzake schennis van de eerbaarheid. Deze leden zijn van oordeel dat nudisme en naturisme niet onder het begrip schennis van de eerbaarheid moeten worden begrepen en vroegen of wij bij nader inzien niet de opvatting delen dat deze restrictie in de tekst van het wetsartikel dient te worden opgenomen.

Zoals deze leden niet zal zijn ontgaan hebben wij ons in de memorie van toelichting op de duidelijkst mogelijke wijze uitgelaten in die zin, dat de beoefening van nudisme en naturisme, mits plaatsvindend op daartoe door de overheid bestemde plaatsen als bij voorbeeld strandgedeelten, niet onder het begrip «schennis van de eerbaarheid» vallen. Naar wij aan het slot van onderdeel 3 betoogden zijn wij op dit punt ook uitdrukkelijk afgeweken van het advies van de commissie, waarin die vorm van recreatie nog wel daaronder werd begrepen. Wij menen dat daarmede in de toekomst zowel voor het openbaar ministerie als voor de rechter een expliciete uitspraak van de wetgever is gegeven die geen andere interpretatie en dus ook geen afwijking toelaat, gesteld al dat het openbaar ministerie of de rechter daartoe zouden willen overgaan hetgeen ons als een louter academische mogelijkheid voorkomt. In dit opzicht zien wij slechts een theoretisch voordeel in vastlegging van de straffeloosheid in de vorm van een uitzonderingsbepaling in de wet boven een duidelijke uitspraak in de toelichting: in de praktijk is het resultaat hetzelfde. Daarbij komt dat een dergelijke uitzondering in de tekst van de wet aanzienlijke nadelen heeft.

In de eerste plaats zou het bepaald ongewenst zijn een uitzonderingsbepaling te maken, waarin zou worden vastgelegd dat het feit niet strafbaar is indien het gaat om nudisme of naturisme, onder bepaalde omstandigheden beoefend. Daarmede zou men impliciet die beoefening bestempelen als schennis van de eerbaarheid, hetgeen wij, en ook de Nederlandse Federatie van Naturistenverenigingen zelf, nu juist wensen te vermijden.

Een tweede mogelijkheid zou zijn een definitiebepaling van schennis van de eerbaarheid, waarin zou worden vastgelegd dat daartoe niet behoort de bedoelde vorm van recreatie, beoefend op de daartoe bestemde plaatsen. Deze oplossing, zo zij al wetstechnisch goed te realiseren zou zijn, heeft het belangrijke principiële nadeel, dat aldus zou worden vastgelegd wat niet, en – door de a contrariowerking – wat *wel* tot het begrip schennis van de eerbaarheid dient te worden gerekend. Men legt dan de ontwikkeling van een begrip aan banden, dat gelet op de situatie in het verleden en ook van nu duidelijk in beweging is. Het is juist daarom dat de wetgever naar onze overtuiging de nadere bepaling van begrippen als «aanstotelijk voor de eerbaarheid» en «schennis van de eerbaarheid» aan de rechter dient over te laten. Het genoemde bezwaar wordt niet vermeden door alleen het naturisme of nudisme te noemen, want juist van het noemen van één vorm van gedragingen die niet tot het begrip wordt gerekend gaat een zekere fixatie uit, gepaard met een naar onze mening ongewenste a contrariowerking.

Om deze redenen geven wij er de voorkeur aan in de toelichting, en ook in deze memorie, ondubbelzinnig te doen uitkomen dat de beoefening van het naturisme of nudisme op daartoe door de overheid bestemde plaatsen, geen schennis van de eerbaarheid is. Daardoor is enerzijds de bedoeling van de wetgever duidelijk genoeg gebleken en anderzijds een toekomstige ontwikkeling van het begrip niet aan banden gelegd. Wij wijzen er ten slotte nog op dat ook het bestuur van genoemde Federatie, dat ook heeft gewezen op de ontwikkeling van het begrip schennis, van een zelfde standpunt uitgaat.

Deze leden vroegen voorts hoe wij staan tegenover de gedachte dat door het opnemen van ordenende bepalingen betreffende naturisme en nudisme in boek III, titel II (overtredingen betreffende de openbare orde) tot uitdrukking zou kunnen worden gebracht dat deze recreatievormen geoorloofd zijn mits de daar te stellen overtredingen niet worden begaan.

Wij zouden een dergelijke regeling inzake deze recreatievormen bepaald ongewenst achten, mede gelet op de wensen die juist uit de wereld van het naturisme naar voren zijn gekomen. Men zou door een aparte regeling in de genoemde titel de indruk wekken als zou de beoefening van het naturisme een verschijnsel zijn, dat bij uitstek een voorziening ter bescherming van de openbare orde zou vereisen. Dat de beoefening van deze recreatievorm onder de aangegeven omstandigheden geen schennis is lieten wij in het voorgaande duidelijk uitkomen. Door een aparte voorziening inzake de handhaving van de openbare orde in het wetboek op te nemen zou men die beoefening toch weer via een omweg apart behandelen en daarmede diskwalificeren. Dit achten wij, zeker ook gezien vanuit de wereld van het naturisme, een groot nadeel.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen of is overwogen het argument van de ongewilde confrontatie te laten wijken voor het ook op andere terreinen van het strafrecht waar te nemen streven naar decriminalisering van ziekelijke afwijkingen, en uitingen en exhibitionisme in artikel 239 aan de strafbaarstelling te onttrekken.

Dat er waar mogelijk een streven naar decriminalisering bestond en bestaat in ons strafrecht beamen wij gaarne. Wij zouden echter niet willen stellen dat dit streven nu juist op het terrein van de ziekelijke afwijkingen gestalte heeft gekregen. Daarvoor was en is ook niet zoveel reden, omdat ons moderne strafrecht van meet af aan voorzieningen heeft gekend, die het mogelijk maken om op schendingen van de strafwet, indien begaan door personen met ziekelijke afwijkingen, niet of niet geheel met straffen te reageren en daarvoor in de plaats (mede) een vorm van verpleging te stellen. Gelet op deze mogelijkheden bestond er ook voor ons geen aanleiding te overwegen om een bepaalde vorm van schennis van de eerbaarheid als het exhibitionisme van de strafbaarstelling in artikel 239 uit te zonderen.

De leden van de V.V.D.-fractie maakten ernstig bezwaar tegen de onduidelijkheden die artikel 239 volgens deze leden schept ten aanzien van hen die ontkleed wensen te recreëren. Deze leden achten de ontworpen bepaling een verbetering van de huidige situatie maar zij konden toch niet tevreden zijn. Naar de opvatting van deze leden gaat het in beginsel om de ook door de Nederlandse Federatie van Naturistenverenigingen gestelde vraag of men een naakt lichaam als een schennis van de eerbaarheid opvat of niet. Deze leden meenden in principe dat een naakt lichaam, op zich, geen schennis van de eerbaarheid inhoudt. Zij vroegen daarom of het niet juister zou zijn ongeklede recreatie uitdrukkelijk niet te laten vallen onder het begrip «schennis van de eerbaarheid».

Ook naar ons oordeel kan het tonen van het naakte menselijk lichaam «in beginsel» niet als schennis van de eerbaarheid worden aangemerkt. Dit is ook nooit de bedoeling van onze strafwetgever geweest, maar het lijkt ons nuttig dat wij op deze plaats geen twijfel op dit punt – die zich kennelijk ook thans nog voordoet – laten voortbestaan. Met deze uitspraak is echter niet alles gezegd. De situaties die artikel 239 op het oog heeft zijn niet die, waarin het naakte lichaam «zonder meer», dus los van de sociale context wordt vertoond. Het zijn juist de bijkomende omstandigheden – «de situatie» of de wijze van tonen – die het tonen van het naakte lichaam of delen ervan tot schennis van de eerbaarheid als bedoeld in artikel 239 kunnen opmaken. Het maakt groot verschil of men zich ongekleed bij voorbeeld in de situatie van een medisch onderzoek bevindt, of op een naaktstrand recreëert, of dat men meedoet aan een naaktshow in een nachtclub of midden op straat voor een ieder zichtbaar zijn geslachtsdelen toont. In deze scala van situaties, die ui-

teraard geenszins uitputtend is, zal geen weldenkend mens het eerstgenoemde geval als schennis beschouwen, is het tweede geval naar huidige opvatting evenmin als zodanig te betitelen, komt het derde in de sfeer van het ontworpen artikel 239, onder 2° (geen strafbaarheid indien aan jeugdigen de toegang is ontzegd) en kan in het laatstgenoemde geval schennis van de eerbaarheid door de rechter worden aangenomen (ontworpen artikel 239, onder 1°). In alle genoemde situaties is er sprake van het tonen van een naakt lichaam of lichaamsdeel, maar de strafwaardigheid van de vertoning varieert van het ontbreken van iedere strafbaarheid tot het (mogelijk) begaan van een delict. Aan een algemene uitspraak, los van de omstandigheden, over de vraag of het tonen schennis is in de in van artikel 239, hoe respectabel vanuit principieel oogpunt deze moge zijn, heeft men dus bij de bepaling van de strafwaardigheid niet veel.

De vraag of ongeklede recreatie uitdrukkelijk van het begrip «schennis» dient te worden uitgezonderd hebben wij in het voorgaande uitvoerig behandeld. Wij kwamen tot de slotsom dat de uitdrukkelijke uitspraken die wij hebben gedaan en bij deze gelegenheid doen, inhoudende dat die vorm van recreatie (mits beoefend op daartoe door de overheid bestemde plaatsen) geen schennis is, voldoende garantie geven voor straffeloosheid, en dat een uitdrukkelijke uitsluitingsgrond in de wet een omgrenzing en dus een fixatie van het begrip schennis betekent, die nadelig is met het oog op een eventuele toekomstige ontwikkeling van dat begrip, en ook vanuit de wereld van het naturisme niet is bepleit.

Deze leden hebben voorts de mogelijkheid geopperd het naturisme te regelen bij de bestaande bepalingen inzake de openbare orde (artikel 429 Sr.), zodat het niet langer als zedendelict beschouwd zal worden, en straffeloosheid dan zou kunnen worden geregeld door middel van dat artikel te maken uitzonderingen bij voorbeeld in gevallen waarin gemeenten terreinen hebben aangewezen voor naaktrecreatie of op die plaatsen die voor die recreatie geëigend zijn. Zij vragen noor ons oordeel daarover, en tevens naar andere mogelijkheden om het probleem wettelijk beter en vooral ten aanzien van naturisten principiëler te regelen.

Wij wijzen erop dat wij het naturisme, beoefend op daartoe aangewezen plaatsen, niet als strafbaar feit, en dus ook niet als zedendelict, beschouwen; wij hebben ons standpunt daarover duidelijk uiteengezet. Zoals wij in het voorgaande reeds hebben gesteld zien wij aanzienlijke nadelen, ook en juist gelet op de opvattingen uit de wereld van het naturisme zelf, om deze vorm van recreatie als een aparte soort strafbare feiten te regelen, zelfs al zou het alleen de bedoeling zijn daarmee in de uitzonderingen op de strafbaarheid te voorzien. Men zal immers toch alvorens de uitzonderingsbepaling te formuleren als *regel* moeten stellen dat de beoefening van het naturisme een strafbaar feit is tegen de openbare orde, hetgeen wij – en ook de naturisten zelf – juist ongewenst achten. Bovendien heeft deze oplossing het nadeel dat gesuggereerd wordt dat die vorm van recreatie specifieke problemen van openbare orde zou meebrengen, hetgeen bepaald niet de bedoeling kan zijn.

Aldus is onze reactie op de suggestie van deze leden; een betere oplossing dan de in het ontwerp voorgestelde hebben ook wij niet kunnen bedenken, met name indien wij acht slaan op de wensen zoals die door de Federatie van Naturistenverenigingen zijn geuit. Wij hebben door onze principiële uitspraak over de strafwaardigheid van het tonen van het menselijk lichaam, en van de sociale context nog nader aan die wensen gevolg gegeven. Hiermede reageren wij tevens op de opmerking van deze leden dat het verstandiger ware geweest indien de adviescommissie zedelijkheidswetgeving of wij nader overleg hadden gepleegd met de Federatie. Wij hebben er met enige voldoening nota van genomen dat ook de Federatie ons ontwerp als een verbetering van de huidige situatie beschouwt, en geen alternatief heeft aangegeven voor onze voorstellen.

Deze leden zagen het als een bezwaar dat de voorgestelde bepalingen een te grote mate van vrijheid zouden handhaven voor het openbaar ministerie om een eigen interpretatie te geven aan de situaties waarin sprake is van schennis van de eerbaarheid en noemden als voorbeeld de mensen langs de duinen bij het naaktstrand van Scheveningen.

Wij menen dat de voorstellen niet een te grote vrijheid aan het openbaar ministerie laten bij de uitlegging van het begrip schennis van de eerbaarheid. Ten eerste is over een belangrijk punt als de vraag of naturisme, beoefend op daartoe door de overheid bestemde plaatsen, schennis oplevert in de zin van artikel 239, gelet op het uitdrukkelijk neergelegde standpunt van de wetgever geen vrijheid meer voor interpretatie overgebleven, noch voor de rechter, noch voor het openbaar ministerie. Ten tweede is een zekere mate van vrijheid van interpretatie op andere punten die van minder principieel belang zijn en trouwens sterk van de omstandigheden afhangen noodzakelijk bij begrippen als deze, die van de maatschappelijke stromingen en de visie daarop afhankelijk zijn. Indien er niet een zekere mate van vrijheid op dit punt is, kan er ook geen sprake zijn van een verwerking van de ontwikkelingen in de maatschappelijke opinie. Wij wijzen er overigens op, dat deze vrijheid aan de *rechter* is gegeven, en dat het beleid van het openbaar ministerie uiteraard op de rechtspraak is afgestemd. Over de verwijzing naar de situatie in Scheveningen merken wij op dat de kwestie rond het aanbrengen van een muur aldaar niet het principiële punt betrof of de gemeente een deel van het strand voor de beoefening van naaktrecreatie kon aanwijzen, met de daaruit voortvloeiende straffeloosheid ex artikel 239, maar ging om de bijkomende vraag of degenen die zich op de openbare weg *buiten* het aangewezen gedeelte bevinden voor een door hen niet gewenste confrontatie worden behoed. Dat de belangen van deze laatste groep bij het driehoeksoverleg tussen bestuur, politie en openbaar ministerie aan de orde komen lijkt ons bepaald niet ongewenst en zeker niet in strijd met de strekking van dit ontwerp. Overigens willen wij er nog wel op wijzen dat de situatie in Scheveningen afwijkt van die op andere plaatsen: bijna steeds is de situatie zo dat reeds door de ligging van het aangewezen strandgedeelte een voldoende afscherming ten opzichte van voorbijgangers kan worden bereikt.

Ten slotte hebben deze leden zich afgevraagd of het nog wel wenselijk is schennis van de eerbaarheid als misdrijf en niet als overtreding te bestempelen, waarbij zij zich nauwelijks overtuigd toonden door het argument van de adviescommissie dat de beoordeling van de rechten en vrijheden het beste door een meervoudige kamer kan geschieden.

Naast het argument van de commissie, dat ons wèl overtuigend voorkwam, hebben wij in de memorie van toelichting op het voorgestelde artikel 240a (blz. 8, eerste volle alinea) aangevoerd, dat de beoordeling van de vraag of de vertoning van pornografie schadelijk is voor jeugdigen waarschijnlijk nader onderzoek zal vragen, dat het beste reeds in eerste instantie door de rechtbank kan worden verricht. Hetzelfde geldt voor het onderzoek of er sprake is van schennis van de eerbaarheid. Het gaat om vragen die vaak een afwegingsproces noodzakelijk maken enerzijds van de feitelijke situatie, anderzijds van hetgeen naar huidige maatschappelijke opvattingen als schennis moet worden aangemerkt, of wèl kan worden aanvaard zodat straffeloosheid volgt. Juist gelet op de waarborgen bij de vaststelling van wat schennis is, en wat niet, welke ook deze leden terecht voorstaan, lijkt het ons nodig dat reeds van de aanvang af een uit meer dan één lid samengestelde kamer zich over deze moeilijke vragen buigt.

Als derde argument zouden wij daaraan willen toevoegen, dat ons wetboek steeds een categorie van lichte misdrijven heeft gekend, die in het tweede boek zijn opgenomen, anders dan sommige buitenlandse systemen, die de scheiding in lichte en zware misdrijven in verschillende boeken van het daar geldende wetboek doorgevoerd hebben. Juist op het terrein van feiten die aanstoot kunnen geven kent ons wetboek bepalingen die kunnen worden gekenschetst als misdrijven van lichte aard. Dit komt bij de onderhavige categorie van lichte zedendelicten ook tot uiting in de lichtere strafpositie.

Volgens de leden van de fractie van D'66 wekt de memorie van toelichting (blz. 14, midden) ten onrechte de indruk als zou de ongeklede recreatie thans bevredigend zijn geregeld. Zij merkten op dat de huidige regeling berust op een brief dd. 2 mei 1975 van de Minister van Justitie aan de Kamer (nr.

13 396) na ingewonnen advies van de vergadering van procureurs-generaal, in welke brief wordt medegedeeld dat de gemeentebesturen terreinen voor naaktrecreatie mogen aanwijzen mits deze voldoen aan bepaalde aan de hand van beschikbare rechtspraak vast te stellen criteria, in welke gevallen het openbaar ministerie niet tot vervolging wegens schending van artikel 239 zal overgaan. Deze leden wezen erop dat hiermee de motie-Schwarz c.s. (eerste Kamer, 12 600 VI, 37d) van 25 juni 1974 werd uitgevoerd, waartegen de minister het bezwaar had dat hem in feite werd verzocht het openbaar ministerie op te dragen artikel 239 niet toe te passen, waardoor (mede) de motie werd ingetrokken. Zij herinnerden ook aan de aangehouden motie-Geurtsen, Roethof c.s. Reeds gelet op deze voorgeschiedenis meenden deze leden dat de huidige regeling niet deugt. Voorts achtten deze leden haar hoogst onbevredigend omdat (a) regelingen als deze dienen te berusten op de wet en niet op de vergadering van procureurs-generaal, (b) het nudisme aldus in principe evenals seksshows en exhibitionisme valt onder schennis van de eerbaarheid, (c) het nudisme als meer en meer voorkomende vorm van recreatie wordt beschouwd en niets te maken heeft met genoemde vormen van schennis, en ten slotte (d) omdat het door gemeenten vaststellen van terreinen voor naaktrecreatie wordt bemoeilijkt door de bemoeienis van het openbaar ministerie bij het interpreteren van de ministeriële criteria (bij voorbeeld de muur langs de duinen bij het naaktstrand te Scheveningen). Naaktrecreatie is geen zedendelict meer en zou hoogstens op bepaalde plaatsen de openbare orde kunnen verstoren en dan een ordedelict zijn, aldus deze leden, die gaarne van ons vernamen dat ongeklede recreatie niet onder schennis van de eerbaarheid moet worden begrepen.

Wij hebben in de memorie van toelichting ons, anders dan deze leden menen, niet in die zin uitgelaten als zou de ongeklede recreatie thans zijn «geregeld». De door deze leden uitvoerig belichte geschiedenis omtrent de niet-vervolging van op bepaalde plaatsen beoefend naturisme of nudisme betreft een beleid, dat wordt gevoerd op grond van de veronderstelling dat die vorm van recreatie, op de aangegeven plaatsen beoefend, thans niet meer als strafbaar feit dient te worden beschouwd, omdat zij geen schennis van de eerbaarheid meer is. In de memorie van toelichting en ook in het onderhavige stuk lieten wij ondubbelzinnig blijken dat deze uitlegging van artikel 239 ons juist voorkomt, en hebben wij ook voor de toekomst een duidelijk richtsnoer in deze voor rechter en dus ook voor het openbaar ministerie gegeven. Er bestaat op dit punt met deze stukkenwisseling een uitspraak van de wetgever over deze vraag, waaraan het openbaar ministerie en de rechter naar vaste jurisprudentie een bindende kracht plegen toe te kennen. Wat er zij van de bezwaren, die deze leden hebben opgesomd tegen de huidige voorzieningen inzake het vervolgingsbeleid op dit punt, met deze duidelijke uitspraak van de wetgever zijn deze stellig ondervangen, zeker voor zover het betreft het eerste drietal bezwaren (a–c), door deze leden naar voren gebracht. Dat het openbaar ministerie het vaststellen door gemeenten van terreinen voor naaktrecreatie zou bemoeilijken, zoals deze leden blijkens hun bezwaar onder d menen, is onjuist. Over het voorbeeld van de muur bij het naaktstrand te Scheveningen hebben wij in het voorgaande reeds opgemerkt, dat het daar ging om de bijkomende vraag of het strandgedeelte voldoende was afgeschermd ten opzichte van hen die zich buiten het gedeelte bevinden, welke vraag naar onze mening met het oog op het voorkomen van aanstoot in het z.g. driehoeksoverleg zeker op zijn plaats kan zijn. Wij wijzen ook op de specifieke situatie in Scheveningen, die niet maatgevend is, en ook in de toekomst niet zal zijn, voor andere plaatsen.

Gaarne willen wij met deze leden hier wederom duidelijk uitspreken dat naaktrecreatie, mits beoefend op daartoe door de overheid bekende terreinen, geen schennis van de eerbaarheid is. Anders dan deze leden kunnen wij niet inzien waarom deze vorm van recreatie op zich zelf een specifiek ordedelict zou zijn. Zoals wij in het voorgaande stelden achten wij het ongewenst dat juist het naturisme als een verschijnsel zou worden aangemerkt, dat spe-

cifieke ordeverstorende eigenschappen zou hebben. Wij menen dat daaruit een diskwalificatie voortvloeit die, mede gelet op de wensen uit de wereld van het naturisme, dient te worden vermeden.

Deze leden hebben de suggestie gedaan aan de artikelen inzake overtredingen tegen de openbare orde (artikel 429 W.v.S.) een bepaling toe te voegen waarin een (bescheiden) boete wordt gesteld op het zich ongekleed bevinden op of aan een voor het openbaar verkeer bestemde plaats, tenzij het betreft: a. een plaats die blijkens besluit van het gemeentebestuur geëigend is voor ongeklede recreatie; b. een ander voor ongeklede recreatie geëigende plaats. Het gemeentebestuur kan dan naar eigen goeddunken geëigende plaatsen aanwijzen en waar het dit nalaat heeft de rechter het laatste woord, aldus deze leden, die voorts stelden dat het gemeentebestuur voor het overige geen regelgevende bevoegdheden op punt zou hebben. Zij vroegen ons oordeel over deze suggestie en voorts informatie over de wijze waarop dit in Denemarken is geregeld.

In het voorgaande hebben wij de redenen aangegeven, waarom wij menen dat een speciale behandeling inzake naaktrecreatie als overtreding tegen de openbare orde ongewest zou zijn. De door deze leden gesuggereerde strafbepaling heeft bovendien het nadeel, dat ook verschijnselen als het exhibitionisme als ordedelict worden bestempeld, hetgeen ook, gelet op de aanstoot die kan worden gegeven, niet in overeenstemming is met de uitgangspunten van dit wetsontwerp. Voorts betwijfelen wij ernstig of het streven van deze leden om het oordeel van de rechter uit te sluiten in gevallen waarin terreinen door gemeenten zijn aangewezen voor naaktrecreatie gelukkig is, gesteld al dat een dergelijke uitsluiting mogelijk zou zijn. Naar onze overtuiging is het juist, mede ter bescherming van de vrijheden van personen die aanstoot zouden nemen, gewenst dat de rechter een gemeenteraadsbesluit tot aanwijzing kan toetsen; de rechter zou dit naar onze verwachting trouwens ook bij een bepaling als voorgesteld door deze leden niet nalaten. De rechter zal bij voorbeeld allereerst nagaan of personen die zich op een voor het openbaar verkeer bestemde plaats in de nabijheid van het aangewezen terrein bevinden op een deugdelijke wijze op de aanwijzing attent worden gemaakt. Dit onderzoek is geheel conform een van de hoofddoeleinden van dit ontwerp: het tegengaan van onverhoedse confrontatie.

Denemarken kent een soortgelijke voorziening als in het ontwerp wordt voorgesteld. In de bepaling die overeenkomt met artikel 239 en die met name exhibitionisme betreft wordt geen uitdrukkelijke uitzondering gemaakt voor naaktstranden. Wel is er de mogelijkheid dat de strafbaarheid wordt opgeheven met betrekking tot terreinen, die door de politie als zodanig zijn aangewezen. Het zich ongekleed bevinden op die terreinen wordt dan niet langer als «onzedelijk» in de zin van de strafbepaling beschouwd.

Deze leden toonden zich niet overtuigd van de noodzaak schennis van de eerbaarheid op een niet openbare plaats strafbaar te stellen. Volgens deze leden gaf de adviescommissie een uiterst summiere toelichting door te verwijzen naar het waarnemen in of vanuit eigen huis, een ziekenhuis of een kazerne, welke voorbeelden deze leden gezocht voorkwamen. Deze leden meenden dat, voor zover dit voorschrift niet uitsluitend ter bescherming van gluurders dient, de ongewenste toestanden in ziekenhuizen of kazernes door interne regels kunnen worden vermeden zonder een bepaling in het wetboek. Zij hadden geen behoefte aan het voorschrift, tenzij de noodzaak daarvan wordt aangetoond.

De voorbeelden, door de adviescommissie genoemd, zijn afkomstig uit de memorie van toelichting op het bestaande artikel 239. In de praktijk zal het inderdaad meestal gaan om waarneming vanuit eigen huis, en zullen zich in plaatsen als ziekenhuizen en kazernes weinig problemen voordoen. Los van de vraag of het vaak zal voorkomen dat iemand «zijns ondanks» met schennis van de eerbaarheid wordt geconfronteerd – hetgeen ook naar onze mening tot de uitzonderingen zal behoren – gaat het erom, of iedere mogelijkheid tot bescherming tegen ongewilde confrontatie, anders dan op openbare plaatsen, moet worden uitgesloten. Er zijn gevallen van exhibitionisme

denkbaar, die niet op of aan plaatsen worden begaan waar een ieder komt en gaat bij voorbeeld uit een raam van een huis, en die toch aan anderen overlast aandoen. Wij menen dat, ook al betreft het hier een sluitstuk van artikel 239 dat niet vaak toepassing zal vinden, er toch alle aanleiding is om de strafrechtelijke bescherming tegen dit soort onverhoedse confrontatie te handhaven. Die strekking is geheel in overeenstemming met de grondslagen van dit ontwerp. Rond dit deel van de bepaling is trouwens nooit discussie of kritiek ontstaan. Gevallen van gluurders zullen in de praktijk overigens nooit aanleiding geven tot vervolging.

5. Film en televisie

Met voldoening lazen wij de opmerking van de leden van de P.v.d.A.-fractie dat wij terecht hebben geoordeeld dat aan artikel 240c van de adviescommissie geen behoefte meer bestaat wegens inmiddels tot stand gekomen wetgeving.

ARTIKELEN

Artikel I. Wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht

A. *Artikel 239, onder 3*

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen of het niet juister zou zijn ook hier een leeftijdsgrens in te bouwen, uitgaande van de gedachte dat volwassenen bij schennis van de eerbaarheid op een niet openbare plaats zelf hun conclusies kunnen trekken en die plaats kunnen verlaten.

In de praktijk zal de situatie, waarin deze vorm van schennis van de eerbaarheid plaatsvindt, zo zijn dat de overtreder bij voorbeeld voor een raam staand door exhibitionisme iemand anders, die zich in zijn eigen woning bevindt, daarmee onverhoeds confronteert. Wij menen dat in een dergelijke situatie niet van laatstgenoemde gevergd kan worden dat hij zich verwijdert. De leeftijd speelt hierbij uiteraard geen rol, evenmin als in het algemeen het aanstoot nemen als in dit ontwerp bedoeld (het voorgestelde artikel 240) gebonden is aan of wordt beperkt uit hoofde van de leeftijd van degene die aanstoot neemt. De leeftijdsgrens is wel relevant in onderdeel 2 van het voorgestelde artikel, omdat het daar gaat om vertoningen bestemd voor volwassenen (die dat wensen) en niet voor jeugdigen.

D. *Wijziging van artikel 240bis*

De leden van de P.v.d.A.-fractie was het ondanks de verwijzing naar het wetsontwerp inzake afbreking zwangerschap niet duidelijk geworden waarom wij niet hebben voorgesteld artikel 240bis geheel te schrappen en gaven in overweging dit alsnog te doen.

De reden waarom wij niet aanstonds hebben voorgesteld artikel 240bis geheel te schrappen was gelegen in het feit, dat de bepaling tevens middelen tot verstoring van zwangerschap betreft, welk gedeelte bij het ontwerp van wet afbreking zwangerschap wordt geschrapt. Nu dat ontwerp onlangs door de Tweede Kamer is aanvaard kan het onderhavige wetsvoorstel worden aangepast. De schrapping van artikel 240bis is in de nota van wijzigingen neergelegd.

De schrapping van artikel 240bis heeft tot gevolg dat artikel 240ter, dat door dit wetsvoorstel alleen nog op artikel 240bis betrekking had, tevens kan vervallen. Hetzelfde geldt voor de verwijzing in artikel 551 van het Wetboek van Strafvordering; artikel II van het wetsontwerp is bij de nota van wijzigingen dienovereenkomstig aangepast.

Artikel IV. Inwerkingtreding

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden een sterke voorkeur om de inwerkingtreding van de artikelen die niet de opzegging van het verdrag betreffen, in de wet op te nemen, en stelden voor om in artikel IV de vroegst mogelijke termijn van inwerkingtreding vast te leggen, zijnde een jaar en een dag na het in het tweede lid van dat artikel bepaalde.

Artikel XII van het verdrag van Genève van 12 september 1923, zoals gewijzigd in 1947, bepaalt dat de opzegging een jaar na de dag, waarop de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties de mededeling van opzegging heeft ontvangen, gaat werken. Uiteraard zal alles in het werk worden gesteld om die mededeling zo spoedig mogelijk na inwerkingtreding van artikel III van het ontwerp, dat de Regering de bevoegdheid verleent tot opzegging, te doen uitgaan. Maar zelfs indien die mededeling op de dag, volgende op die waarop de Koningin de wet heeft ondertekend, zou worden verzonden, staat nog niet vast op welke dag de inwerkingtreding van de overige artikelen kan worden gesteld, omdat die dag op zijn vroegst eerst een jaar na *de ontvangst* door de Secretaris-Generaal kan vallen. Zou men de datum van inwerkingtreding in dat wetsontwerp zelf willen neerleggen, dan zou men die òf moeten stellen op een jaar na de dag van ontvangst, òf een marge moeten nemen die ruim genoeg is om het tijdverloop tussen de datum van de wet en ontvangst van de mededeling te overbruggen. De eerste oplossing achten wij ongewenst uit het oogpunt van rechtszekerheid: de datum van ontvangst is geen tijdstip dat reeds bij voorbaat vaststaat, zodat niet uit de in het Staatsblad gepubliceerde tekst voor een ieder duidelijk blijkt wanneer de nieuwe artikelen in werking treden. De tweede oplossing heeft dit bezwaar niet, omdat de wet zelf een tijdstip bepaalt, maar heeft weer het nadeel dat de marge allicht enigszins ruimer moet worden genomen, ten einde te voorkomen dat de wet eerder in werking zou treden dan in verband met de bepaling van het verdrag mogelijk is.

Wij zouden daarom een procedure willen voorstellen, die het voordeel van de eerstgenoemde oplossing, maar niet het nadeel van de tweede heeft. Wij hebben alle begrip voor de wens van deze leden dat geen tijd verloren gaat nadat de termijn, bedoeld in het verdrag, is verstreken. Nu zal de afloop van die termijn, zoals gezegd een jaar na de ontvangst door de Secretaris-Generaal van de mededeling tot opzegging, reeds ruim voordat dat jaar is verstreken aan de Nederlandse Regering bekend zijn. Uiteraard zal aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties een bevestiging van ontvangst, met bericht omtrent de datum daarvan, worden gevraagd. Nadat de datum van ontvangst bekend is kan reeds het Koninklijk besluit tot inwerkingtreding van de artikelen I en II worden gemaakt en ruimschoots voordat een jaar is voorbijgegaan in het Staatsblad worden gepubliceerd. Door publikatie van het precieze tijdstip van inwerkingtreding wordt aldus de rechtszekerheid gediend en tevens wordt geen dag onnodig verloren.

Overige opmerkingen

De leden van de V.V.D.-fractie achtten het minder wenselijk de strafbare feiten in artikel 451 W.v.Sr. nog langer als samenhangend met de zedelijkheid te behandelen, en stelden ons de vraag of andere bepalingen niet genoeg in een strafrechtelijk optreden voorzien.

Ook de leden van de D'66-fractie vroegen of onze maatschappij nog steeds behoefte heeft aan een bepaling als vervat in artikel 451, die het openbaren van aanstotelijke liederen, toespraken, woorden of tekeningen strijdbaar stelt. Deze leden merkten op dat opruiing, belediging, burengerucht, ordeverstoring, aansporing tot misdrijf, bekladden van muren en straten, reeds strafbaar is, en vroegen of het werkelijk nodig is om een seksueel tintje nog apart strafbaar te stellen. Deze leden hadden geen behoefte aan een dergelijke bepaling en wezen op het gerin aantal veroordelingen.

In onderdeel 3 van deze memorie hebben wij reeds enige aandacht gegeven aan de vraag of handhaving van artikel 451 thans nog nodig is. Zoals wij reeds lieten blijken zijn wij bij nadere overweging tot de conclusie gekomen dat de uitingen van baldadigheid, welke de adviescommissie zedelijkheidswetgeving op het oog had, inderdaad zo nodig met andere middelen kunnen worden bestreden. Ook de opmerkingen van bovengenoemde leden hebben ons tot deze slotsom gebracht. Wij hebben in de nota van wijzigingen de schrapping van artikel 451 opgenomen.

De leden van de fractie van D'66 hebben voorts de wens uitgesproken dat zo min mogelijk delicten strafbaar worden gesteld en steeds gezoch t wordt naar het laagst mogelijke strafniveau. Zij meenden dat de maatschappelijke schade, veroorzaakt door de onderhavige delicten, gering is en dat zij in overeenstemming met het in de Wet op de filmvertoningen bepaalde als overtredingen moeten worden geclassificeerd. Het argument van de behandeling in meervoudige kamer geeft volgens deze leden veel te veel gewicht aan deze delicten; dit kan zo nodig altijd nog in hoger beroep, aldus deze leden. Zij meenden dat deze delicten in het algemeen uit winstbejag zullen worden begaan, en een flinke geldboete daarom meer adequaat is dan gevangenisstraf. Zij vroegen welke zwaarwichtige bezwaren zich verzetten tegen het aanmerken van de delicten als overtreding.

Het oordeel van deze leden dat er zo min mogelijk strafbepalingen moeten zijn, en dat niet onnodig zware straffen moeten worden gesteld, kunnen wij van harte onderschrijven. Bij de onderhavige delicten zijn er echter doorslaggevende redenen om ze als misdrijven, maar dan wel van lichte aard, aan te merken. In tegenstelling tot sommige buitenlandse wetboeken, die het onderscheid tussen lichte en zware misdrijven tot uiting laten komen door verdeling over twee boeken, kent ons Wetboek van Strafrecht één geheel van misdrijven, waarin zowel de zware als lichte misdrijven zijn opgenomen. Zo is het ook met de titel inzake misdrijven tegen de zeden, waarin zowel de zware delicten als agressieve zedenmisdrijven (verkrachting e.d.) zijn opgenomen als de lichte zoals de onderhavige. De eerstgenoemde vertonen verwantschap met delicten als mishandeling, de laatstgenoemde, in dit ontwerp behandelde, vertonen meer gelijkenis met andere strafbare feiten die aanstoot aan anderen geven als belediging. De strafpositie is daar ook mee in overeenstemming: de hoogste vrijheidsstraf, genoemd in deze bepalingen, is die van artikel 239, nl. 3 maanden gevangenisstraf. De voorgestelde pornografiebepalingen kennen als hoogste vrijheidsstraf een gevangenisstraf van twee maanden. Deze strafposities kunnen niet anders dan als licht worden aangemerkt. Aan de wens van deze leden dat een adequate geldboete wordt gesteld is intussen wel voldaan: met name het pornografiedelict waarbij winstbejag al snel een rol zal spelen (artikel 240) wordt met een maximumboete van tienduizend gulden bedreigd.

Gelet op het systeem van ons wetboek en de verhouding tot andere, lichte, misdrijfbepalingen, menen wij dat de onderhavige delicten in de categorie misdrijven zeker niet misstaan. Nu er belangrijke argumenten van principiële zowel als praktische aard zijn om de delicten door de meervoudige kamer van de rechtbank te laten behandelen, zouden wij willen vasthouden aan de plaatsing in het tweede boek. Wij wijzen erop dat niet alleen het door de adviescommissie terecht naar voren gebrachte argument van de behandeling van de mensenrechten een rol speelt, maar ook van belang is dat de moeilijke vragen of iets aanstotelijk is, een gedraging schennis van de eerbaarheid betekent, niet door één rechter, maar door een meervoudige kamer worden beantwoord. Een goede strafrechtspleging vereist dat dit reeds in eerste aanleg en niet pas in hoger beroep gebeurt. De verwantschap met de door deze leden genoemde Wet op de filmvertoningen, waar ook een meerhoofdig gezelschap zich over de vraag buigt of preventief moet worden ingegrepen, wijst ook in de richting van een behandeling door meer dan één rechter. Het argument dat die wet het vergrijp als overtreding kenschetst gaat naar onze mening niet op, want bij de berechting van dàt feit is de vraag of de film vertoond mocht worden aan personen beneden een bepaalde leef-

tijd al door de uit meer dan één persoon bestaande filmkeuringscommissie beantwoord, zodat de kantonrechter slechts behoeft na te gaan of aan de overige vereisten van de delictsomschrijving is voldaan. Dit laatste onderzoek is van meer eenvoudige aard en rechtvaardigt een behandeling in eerste aanleg door één rechter.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter

De Minister van Buitenlandse Zaken,
C. A. van der Klaauw